

KAJKAVSKE PRVINE V PREKMURSKI KNJIGI 18. STOLETJA

Prekmurski pisatelji, ki so na začetku 18. stoletja začeli pisati v svojem narečju verske in šolske knjige, so uporabljali v dokajšni meri oblike in besede iz hrvaškega kajkavskega narečja, ki je bilo zavoljo pripadnosti dela Prekmurja zagrebški škofiji in sorodnosti prekmurskemu narečju že več stoletij pismeni jezik v tej pokrajini. Analizirane so kajkavske prvine v jeziku Franca Temlina, Mihala Severja, Stefana Küzmiča, Mihala Bakoša in Mikloša Küzmiča.

The writers from Prekmurje, who at the beginning of the 18th century began writing books for religious and educational purposes in their own dialect, made a considerable use of forms and words from the Croatian *kajkavski* dialect, which — owing to a long-term inclusion of a part of Prekmurje into the Zagreb diocese and owing to the kinship of the Prekmurje dialect — had been the literary language in this district for several centuries. Elements of the *kajkavski* dialect are analyzed in the works of Franc Temlin, Mihalo Sever, Stefan Küzmič, Mihalo Bakoš, and Mikloš Küzmič.

V novejših oznakah prekmurskih pisateljev je kratko omenjen tudi kajkavski vpliv na njihov jezik. Ta vpliv sosednjega, po izviru in značaju prekmurščini sorodnega narečja, je utemeljen tudi v zgodovinskem dogajanju. Pri tem ne mislimo le na priseljevanje z ozemlja severne kajkavščine v Prekmurje (prim. priimke!), marveč predvsem na pripadnost dolnjih prekmurskih župnij zagrebški nadškofiji od 1093 do 1777. V tem času so hrvaški in domači katoliški duhovniki docela prepojili verski, cerkveni — in s tem tudi ostali ljudski — jezik s kajkavskimi besedami in oblikami. Duhovniki v preostalem Prekmurju pa so uporabljali njihove kajkavske rokopisne in tiskane pripomočke.

Tako je bila kajkavščina tudi v Prekmurju knjižni jezik vsaj od 17. stol. dalje (prim. rokopise pesmaric, martjansko pogodbo) in prvi prekmurski pisatelji so naravno uporabljali besede, ki so se za verske pojme utrdile v njihovi pokrajini v ustni rabi. Pri prirejanju zahtevnejših besedil v svojem narečju pa so se ravnali tudi po knjigah v najbližjem jim narečju.

Zavoljo omejenega prostora moremo le kratko, brez navajanja kajk. oblik in avtorjev ter razlage besed, naštet glavne kajkavske prvine pri prvih prekm. pisateljih. Marsikaka teh besed je sevé danes po cerkveni rabi že v Prekmurju udomačena, za nekatere je dvomno, ali niso bile že od začetka tudi prekmurske. Zavoljo lažje umljivosti, tiskarskih težav in

prostora so besede prepisane v gajico. Natančnejšo obravnavo, ki bo zajela tudi poznejše prekm. pisatelje, bo avtor objavil pozneje.

FRANC TEMLIN

V prvi prekm. knjigi, Franca Temlina Malem katechismusu (1715), je kajkavski vpliv dokaj močan, čeprav je celotni značaj njegovega jezika docela prekmurski (ravénsko-gorički govor).

V grafiki je rabo madž. *ch* za *č* vsaj podprla tudi kajk. raba: fché 3, kerfchanye 4 itd.

Samoglasniki: Piše v prekm. reducirane glasove: koliko 10, kako 18, velike 4 itd. — Mesto *o* — *e*: kríštuševoga 3, zdávanjem 21; namesto *a* — *e*: sem 10; čisto kajk.: vu 10 itd., cirkev 11, 23, odkud 22, vune 33, vonka 33, zaobstom 12 itd.

Soglasniki: Za sonorni *r* piše *-er-*: prvi 4, mertve 22 itd. — Za govorjeni *d* piše *j*: jas 10 itd. in *j* tam, kjer ga prekm. nima: jednom 3, Božjega 3, volja 10. — Za govorjeni *š*: prvotni *k* ali *h*: koteri 4, kotera 14 itd. (:šteri 18); hoče 15 (:ščé 3); končni *-m* za govorjeni *-n*: nikakvim 18, zdávanjem 21 itd.

Oblikovje: Neprekm. samostalniki: Otec 4 itd., oca 14, oci 20, toda: oča náš 25 (kot molitev), oči 21; Gospodin 3, Gospodni 22, Gospodnove 43, Bože 47, človeče 13. — V or. ed. ž. sicer prevladuje *-ov*, toda: spokornostom 15, zponiznostom 14; enako v daj. mn. (mesto *-n*). — Pisava *-h*: vseih potrebočáih 13, vu njih 13, pa tudi nam. *-j*: praznúh 13, otíhili 17. — Del. na *-č*, neživ v govoru: oplakúvajoučim 33 itd.; na *-vši*: navčívši 48, obderžávši 48 itd.; glagolnik: napunený 20, občúváyne 23, potešený 36 itd. — Velelnik: reci 46, pomozi 48, aorist: bešše 39, 44.

Leksikalno: ako 4, ani 5, 14, Božánstvi 38, delnicje 32, dika 25, dvojnost 30, dugovánje 35, drugač 36, kako goder 6, kákšega goder 14, šteri goder 10, Jeretnikom 28, leprai 4, 8, 11, 31, 32, mordálstvom 42, ne-návidnim 42, ovdi 27, ovo 38, osla 17, ovako 21, 22, otročega 8, presveiča 23, proč 12, protivinstva 15, svéstvi 33, spousobom 17, takájše 5, 26, ter 39, Troystvo 48, vezdai 25, viipazen 32, vreimeni 47, vraničom 47, žjavne 35, zla 28, zprávišča 35, Zveličitel 11.

ABECEDARIUM SZLOWENSZKO

Naslednja znana nam prekm. knjiga, anonimni Abecedarium szlowenszko (1725) ima jezik močno podoben Temlinovemu z enakimi kajk. prvinami, tako v grafiki: *ch* za *č*: nesche 4; pri samoglasnikih: neimai 4, kotero 4; pri soglasnikih: pogost *-l*: popriel 5, porodil 5, umrel 5, stoupil 5; perva 4, jas 5, Božie 4, hoče 4, praznúh 4; v obli-

k o v j u: otec 4, oca 4, Gospodin 4, Gospodne Božie 4, Gospodnova 4, bi-smo 5; v b e s e d j u: dokle 5, milostiv 5, prečlivosti 5, doklam 5.

MIHAL SEVER

Tretji avtor, Mihal Sever, je v zahtevnejšem in obsežnejšem besedilu svojega Réda zvelicsánsztva ... (1747) pisal tudi več grafičnih posebnosti, ki jih je podpiral kajk, vzor: $y = j$: boyno 28, govorjčye 28 (= enje), $ts = č$, $cf = č$, $z = s$.

V rabi s a m o g l a s n i k o v omahuje med domačim $\ddot{u}$ in kajk u : lü-beznost 2 (piše ga $\ddot{u}$), zbüdil 64 itd. — obaruval 64 (lahko iz slov. protestantov), mentuval 64, z Duhom 65, 66, hud 6., vupaio 66, Dušša 86, vsemu lustvu 90; poleg vóruje 26: veren 73; e nam. o : Kristuševo 2, e nam. a : sem 4, 7, kako 25 nam. kak; cirkev 35 nam. cerkev.

V rabi s o g l a s n i k o v pozna iste kajk. prvine kot Temlin: erkal 3 itd., naišal 4, prišel 7, hotel 8 itd. proti: plavau 3, vdehno 4, zapovidaúau 75, živo 78 — raba -l je utegnila biti vpliv pisane predloge, posebno v pesmih. Končni -l pozna tudi pri samostalniku: nepriatel 80, pekel 80, Obranitel 66, sredi besede: pobolšanje 86. Končni -m: hočem 15, dičim 79, bodem 69, enako pri samostalnikih, pridevniki in zaimkih. — Zložni r piše er : terpleinje 2, smert 2 itd. vergo 5, serce 66, kervjom 66, kerščenik 80 itd. — Prekm. neznani -j-: Božji 12, 3, 4, Božjega 1 sl., r -z: pomozi 65, k -c: delnici 84, tálnici 30, kerščenici 28.

O b l i k o v j e: Končni -m piše skoro dosledno; -h piše na nepravem mestu: tih (im. mn.) 11, njéh 9, vsah 11, lüdi (tož. mn.) 12. — Oblike Ocu 67, oca 84, otec 86. — Zaimki: ké 67, 68, tve 65 itd., tvo 69, mega 70, 84, ko (= kar) 68, kou (katéro) 79, 80, svom 68. Aorist: beše 64.

B e s e d j e: Gospodna 2, Gospon 83, 84, Gospodina 84, miloščo 2, stvoritela 4, Odküpítela 9, Zveličítela 9, skvárjenje 5, vterditosti 7, nenávednosti 7, Detinstvu 10, dugovánja 11, vadlűvánja 11, odküpleinje 13, »zagovornika (molgenika)« 14, Obeselnik 14, 15, kerščenik 80, zoružiem 88, svedočánstva 89; pokeidob 6, 7, 68, Dare 6, činil 7, popriel 7, občinskoga 11, kázal (= pridigal) 14, 15, ako 15, kai 15, rekal 10, zlo 67, takai 70, vezdai 67, vunka 67, leprai 36, 57, kai godi 88, vsáčkovoga 89, poglavnikom 26, pokeidob 27, vekivekoma 31, rečenja 32, vučenje 33, neobergenost 33, vsaznajoust 33, povsudstánje, osebuinom 34, sreidbenik 35, moljenik 35, prezveizčanje 36, odkuda 39, koliko godi krat 39.

Mnoge od teh besed so se izgubile v pisni in ustni rabi, nekateri verski izrazi, predvsem samostalniki, pa so še danes organski del prekm. narečja in so prišli že davno pred prvo prekm. knjigo v ustno rabo v tem narečju po hrvaških duhovnikih.

STEVAN KUZMIČ

V svoji prvi knjigi Vöre krsztsanszke krátki návuk... (1754, = V) piše K. še pod močnim kajk. vplivom — pač tudi posredno po prvih prekm. knjigah — medtem ko je v Novem zákonu ali Testamentu... (= NZ, 1771, strani brez kratice so iz tega dela) mnogo samostojnejši. Nekaterih kajk. posebnosti, npr. *-l*, kateri ipod., tu sploh ne pozna in tudi besedni zaklad vsebuje povečini le izraze, že sprejete v živi jezik.

V grafiki je verjetno vsaj podpiral kajk. vpliv rabo podvojenih *-ff-*, *-jj-*, *-ll-*, *-kk-*; mogoče je *s = ž* od tod: tosec V 54.

V rabi samoglasnikov je utrdil etimološko pisavo: velike NZ I, teliki 71, skrivoma 71, širouka 22, sem V 117, 150, zdjáním V 33, redke pa so narečju tuje: kako V 33, kotero V 79, povsud V 213.

Pri soglasnikih je odpravil *-l* pri deležnikih, ohranil ga je pri samostalniki: vučitel 57, 62, angyel 6, 8; *h* piše skoro dosledno na pravem mestu: krüh 11, hiža V 61, hráno 8, tiho 380, 403, — toda: lejhko 357 (križanje govorjene in etimol. oblike), vu sneh 6, 8, 9, kih 467. — Nasproti narečnemu *đ*, ki ga upošteva, je ohranil *j*: jezero 46, 50, jáseo 216, járem 68, jo 368, jas V 4, 20 Nz 30, 37. — Redek je *c* nam. *k*: grejšnici V 119, vučnici V 102, bráci 730.

Oblikovje. — Tudi pri Kuzmiču je navadna oblika Gospodne 23, 44 itd. Bože V 234 itd., redkost je človeče 442. — Pri samostalniki je najpogostejša značilnost njegovega jezika or. ed. ž. a-osnov s končn. — *om* nasproti govorjeni — *of/ouf*. Ta dvojnost v rabi žive in pod pisanim vplivom rabljene končnice je izražena v NZ tako, da piše od 700 primerov takega orodn.: od 564 na osnovi naglašanih oblik 78 z *-om*; — od 136 na končnici naglašanih oblik pa 17 z *-om*. Tudi pri sam. žen. i-osnov s korenskim poudarkom piše 45-krat *-om*, npr. z radostjom 43 itd. in 113-krat *-ov*. To govori določno proti Ramovševemu mnenju, da je *-om* v prekm. izvirno, gl. Kratka zg. I, 79.

Pod kajk. vplivom piše or. zbratmi 549, starišmi 775, sinmi V 96; pri pridevniki v ed. im. določno obliko nam. nedol.: grejšni 179, mláčni 775 itd., medtem ko živi jezik pozna le nedoločne oblike.

Med zaimki so stare kajk. oblike: im. mn. ká 302, 584, po kej 541, kih 467, kim 698, tve V 259, tva V 247, me V 249, štogodi V 43. — Zelo pogosti so del. na *-č*: bodouči 22, 40 itd. Njihova raba je povzeta po kajk. vzorih (npr. Krajačević), npr. oči majouči ne vidite 127; posebno pogosto pa »bodouči« mesto odvisnika: zmožen bodouči vu pismaj 599, bodouči vreloga dühá 385 itd., prihodnjik: ki ga je bodouči bio odati 307 itd.

Besedje: Bogica 402, blázniijemo 537, činte 9, delnik 43, dike 85, dičijo 14, dobrotivnost 450, dugovánj 817, govno 597, hižtvo 697, hotliva

640, krepkost 606, krstiteo 36, kumil 814, ládanja 63, lepraj V 249, metico 209, milostivni 13, milošča 411, neprávdeni 628, neprávdenost 23, milošča 411 itd., nevinosti V 119, odeteo 9, odičeni 312, oblošino 222, odkut 126, odsud 392, osel V 64, pitanim 627, pitanoga dnéva V 139, povsud 629, poránili 364, práznicke 70, práznost V 42, presvečene 575, priaznivom 128, plakali 767, poselstvi 537, skvarjenjé 87, smiustvo V 42, svestvi 582, Sredbenik V 150, vekivečni 58, vöriteo 190, vragometne 13, vujvlačene 697, vü-pazen 605, zadomeščávanjem 355, zakrivalo 96, brojávati 704, záslobe 587, zbloudnost 447, itd. In še dolga vrsta iz Vöre krstšanske.

Seve s tem niso rešena vsa vprašanja drugih izposojenk v delu Števana Küzmiča in tudi sorazmerno veliko število kajkavskih oblik in besed ne zmanjša jezikovne ter slogovne vrednosti njegovega Novega zakona. Njegov jezik terja celotno nadrobno obravnavo, posebno še njegove lastne tvorbe, ki jih pa ni moč poprej z gotovostjo dognati, dokler ne spoznamo zanesljivo besed iz drugih slovanskih virov.

MIHAL BAKOŠ

Ker je objavil v knjigi *Nouvi Gráduvál* (1789), prvi evangeličanski prekm. pesmarici, tudi pesmi iz rokopisov Štefana Küzmiča — sicer nekaj predelane —, sodi v tem pregledu časovno takoj za njim. Obenem pa moramo misliti, da je gotovo kaka kajk. prvina v njegovi knjigi tudi Küzmičeva. Bakoš je tudi edini prekm. pisatelj, ki kajkavske besede v prekm. pesemskem izročilu naravnost omenja v predgovoru, češ da je nekatere pesmi izpustil iz dotedanjega repertoarja, druge poboljšal in jih jezikovno prilagodil domačemu narečju, češ: »Liki *tomu* djao sem: tomi; *Beše*: bio je; *pojmo* djao sem: spejvajmo. Tak i od eti rejči ščiščene so naše pesmi: *vre, ter, listor, &c.*«

Jezik v Severjevi in Küzmičevi prvi knjigi vsebuje posebno v pesemskem delu premnoge kajk. prvine. Rokopisna pesmarica iz Martjanec, nastala vsaj sto let prej, pa je tako docela kajkavska. In primerjava pesmi v Bakoševi knjigi s to pesmarico dokazuje, da je velik del pesmi iz le-te (ali kakega njenega prepisa ali enakega prepisa iz nekega skupnega vira) prešel po neugotovljivi poti v Bakoševo knjigo (npr. od božično-novoletnih več kot polovica). Prekm. evangeličanska pesmarica se je razvijala iz kajkavskih pesmaric in svoje uradno v cerkvi rabljene pesmi v Küzmičevem času in še pred njim so imenovali »stari gradual«, ker pravi Küzmičev nagrobni napis, da »je popravil stari gradual« — zato je pač Bakoš svojo popravljeno pesmarico imenoval — *Nouvi Gráduvál*.

Kakor v vsem dotedanjem cerkvenem jeziku katoličanov in evangeličanov, tako so se tudi v pesmih udomačile kajkavske oblike, zato neka-

terih več niso občutili kot tujih, pri pisanju pa so zavedno ali nezavedno podlegli kajk. vplivu v glasovnem, oblikovnem in besednem pogledu. Zato je tudi Bakoš pisal v glavnem enak jezik kot drugi pred njim, kajk. posebnosti je pustil celo več kot Küzmič.

V rabi s a m o g l a s n i k o v so take prvine: z velikimi 7, kateroj 5, kotero 33, odnut 7, Cirkev 7, povsud 24, denes 34, deneska 75, ako 10, imá 13, etako 34, veri 30, verni 38, hotejnyem 34, prišestyem 35...

V rabi s o g l a s n i k o v: hočeš 2, lüdih 4, dárih 4, ktera 3, kteri 13, obdržitel 3, vol 27, osel 27, král 51, voditel 60, ostavil 75, rodil 55, bil 78, mel 59 — te oblike na -l pri deležn. so sicer redke; ja 21, nevolje 45, otroci 10, delnici 9, prekleci 9, pomози 62, odvrzi 62, kaj 77, 51; redko -er-: od-verzi 2, povernte 14, verzi 30.

V o b l i k o v j u uporablja poleg že utrjenih: Gospodne 1, Gospodin Boug 6, 8, 61, Gospodnoga Bogá 62 (oboje stalno v tej zvezi), Gospodna 1, 60, 63, Gospon 44, 47 — tudi: Gospoud 47; — Bože 34, 47, otec 56, 75, oci 56, 75, oca 4, in orodn. krvjom 4, 63, 64, (:krvjov 70), sprisegom 1, vrednostyom 2 (skoraj dosledno tako pri ž. sam.), tudi: spastérmi 22, stebom — tudi táko neživo, prepisano obliko: vu utrobe 17, 25; poveda 29, sliša 28 (aorista!), povedám 29, zaimki: ká 39, 75, tve 3, tvo 4 itd.

V b e s e d j u vsebuje B. knjiga zavoljo svojega vsebinskega značaja poleg že prej uporabljenih izrazov tudi nove kajk. besede. Že v prvi četrtini knjige najdemo tele izraze: bloudnost 62, Bojštvi 2, bolezní 50, delnici 9, Devinstvo 20, Devstvo 3, 26, dojde 31, dojšla 34, ki godi 48, hotejnem 34, Hránitel 85, Ivan 25, kakoti 51, krhkouči 20, narodjenjem 35, nastávenik 90, obdržitel 3, obeselniki 7, občinske 7, oblosünostjom 29, Obránitela 36, obránjenik 32, odičenosti 91, Odküpítela 1, odnut 7, opádenjé 40, opítanje (= sodnji dan) 71, oslobodítela 14, ostavil 75, pítanje (sodba) 18, pítanoga 23, poglavnik 8, posvetíteli 3, pregrejšenja 45, prekléci 9, prigledni 51, prišestjem 35, protivnik 8, ružno 60, sredbeniki 6, Stvoríteli 3, tákvo 36, vjedino se je 26, voditel 60, vö vjavo 5, vugodne 2, zbrojávec 61, zveličítel 3, židovčine 38 itd.

MIKLOŠ KÜZMIC

Delo prvega katoliškega pisatelja, Mikloša Küzmiča, je snovno najbolj raznovrstno in glede števila del najobsežnejše. Vseh njegovih spisov tu niti ne upoštevamo in to tudi ne bi bistveno spremenilo podobe o njegovem jeziku. Poleg protestantske pesmarice so njegova dela tudi najmikavnejša in najpomembnejša glede na njih kajkavske vire. Küzmičev jezik je pomemben tudi zato, ker je v njem zajeto vse katoliško izročilo verskega izražanja, starejše od protestantskega. Poleg tega pa je on prvi

zapisal mnoga besedila, ki jih protestanti ne poznajo in ki so se ohranila v tej jezikovni — dostikrat prav kajkavski — obliki do danes. Küzmič je tudi poznal največ kajkavskih knjig in nadrobnejša raziskava bo pokazala tudi razvoj sprejemanja kajkavskih prvin v njegov jezik, njegovo jezikovno samostojnost itd.

V tem razboru upoštevamo le pet K. del: Kratka summa velikoga katekizmus... 1780 = K; Szvéti evangyliomi... 1780 = E; Pomoucs beté'snih i mirajoucsih... 1781 = P; Kniga molitvena... 1783 = M; Sztá-ruga, i nouvoga testamentoma szvéte historie krátka summa... 1796 = H.

Njegove kajkavske posebnosti v pisavi s a m o g l a s n i k o v so: kako K 27, P 114, podnášanjem K 33, vu E 17 itd.; njej E 18, teliko E 20, 25, ke-liko E 32, velike P 7, Vera P 105, 109, smilujse E 159 itd.

V pisavi s o g l a s n i k o v: -l-: popolnejše K 6, popolna K 120, popolnosti P 7 itd., pisava -h-: mojih K 120, betežnih P naslov, nebeskih-zemel-skih P 5, vseh H 98, toda napačno: praznüh E 155, stváríh K 121; -j-: já-kost K 99, járec H 18, jezera H 98, kajkoli E 18, P 119, jas M 48 itd. Vidno je opuščanje oblik: koteri; -l v odpüstiteo E 150 in pod.

V besednih o b l i k a h je ohranil utrjeno: Gospodin Boug P 29, 31, Gospodnoga Bogá E 28, Gospodne E 26, Bože E 127, P 11, Gospodna M 21, K 122, E 27, Gospodnova K 121, Gospon E 8. — V orodn. edn. ž. omahuje med končn. -m in -ov: smrtjom E 177, krvjom P 133, spouvidjom P 5, 6, jákostjom E 126 — církevjom E 10, vörov P 29, rečjom E 27; tudi pri za-imkih prevladuje -m: zmenom E 30, sehom E 26. Tudi pri njem so zelo pogosti deležniki na -č, posebno v zvezah: pitao ga je govoréči E 26, dalje del. na -vši v zvezah kot: vidéši čüdivali so se E 17; stanovši E 26, lišavši E 19 itd. Kajk. vpliv so glagolniki: napelávanje K 3 itd.; deležniki: bičü-van E 26, poplüvan r.t., rodjen P 94, prijét P 94 itd. nam. žive določne oblike; zaimki: ko (= katero) E 157, kim P 77, glagol. oblike: dájem E 126, M 22, smiluj se M 20, E 26 itd.

B e s e d j e: bláženstva K 128, bojštvi K 6, bolvanstvo K 98, borenjé K 98, božánstvo M 21, človečánstvo P 60, čüdnovitim E 148, Dejva P 70, desétere Bože zapouvidi K 37, dičim P 9, dika P 11, dostojaj se E 159, do-stojna P 58, držánje K 61, dvojim K 24, hižni zákon K 99, hižnika K 94, hválodávanjem K 34, hüdouba E 129, jákost K 99, jedinorodjenoga P 6, Je-dinstvo M 28, kajkoli P 7, kakda K 9, krhkoučo K 88, križnom drejvi P 18, lübvav K 36, lübeznosti K 35, milostiv E 129, P 62, milostivnosti P 4, milošči P 5, nadigávajoučega K 35, naklekne P 5, narájanje K 93, nazviščáva E 4, nečamuren P 6, nemrtelen P 4, neprecenjeni P 9, nepripravne smrti P 5, nevražena P 57, nevednosti P 11, nevtepeno P 57, občinski K 3, občinstvo svécov K 22, E 134, obeseliteo E 150, P 30, obládavec K 17, očiščávanje

P 12, odičeni E 158, odpüstiteo E 150, opadnenjé E 15, ozávani K 94, pitanim stoucom E 150, M 52, plačnoga P 47, podnášanjem K 35, poglavnik E 5, posvečenjé K 61, posvetiteli P 25, potrdjenjé K 43, predga E 125, preobražüvanji M 61, prečiste P 24, preželni P 51, prorocki K 39, Puščenicke P 27, Redovnik P 89, robstvo P 7, Rodica E 152, rumeno krv P 36, skrovnosti E 157, sküšávanje E 135, spravičaj E 19, spravičanje K 61, správišče K 21, srditosti K 126, Stvoritela P 11, stvorjenjé P 29, Svéce K 40, svestvo K 61, svétke K 53, Tivárištvo K 92, trplivost P 28, trtjé srcá K 76, velikouče E 159, vládnikom K 45, voditelom K 45, vrejmenitne P 17, vtráglosti P 11, Vučenikov P 20, zadostačinejnje K 86, zagovornica P 56, zasidjávani K 90, zbrojávce M 59, zdrava Maria E 155, K 35, zločesno P 98, zdvojenjé K 98, zmožnosti P 29, Zveličiteo E 129 itd.

Izrazit primer kajkavskega izvira so npr. lavretanske litanije, v katerih so sprejeli Prekmurci izraze nevražena, nevtepena, hvale dostojna, odičena, zagovornica itd. In podobno v mnogih molitvah, kot je npr. v K. Knigi molitveni str. 97 ter ista v Petra Berkeja Kínch oszebuini... Gracii, 1775, 204 z izrazi: tejla oblečenjé, nazviščávanji — nazveščenju itd.

Verjetno so kajkavci utrdili tudi rabo madžarskih tujk in kalkov v verskem izrazju prekmurščine, npr. aldov, aldüvati, vadlúvati, žoltár, hižni zákon, hištvo, düšna vest itd. Enako tudi rabo lat. izrazov v madž. obliki: plebánuš, cintor, evangelium, paradižom, tronuš, koruš itd.

РЕЗЮМЕ

Прекурье с начала венгерского государства принадлежало этому государству и было таким образом в политическом отношении весьма близко соседней кайкавско-хорватской территории. Когда в 1093 г. четыре католических прихода в нижнем Прекурье перешли под управление загребской епископии и остались под нею вплоть до 1777 г., а за это время были основаны еще два новых прихода на этой территории, то приезжие из Хорватии и домашние священники пользовались в богослужении также и кайкавским диалектом. Это особенно важно, поскольку в то время для религиозных понятий вводили многие новые термины, которые в родственном кайкавском диалекте успели уже сформироваться. Некоторые из этих терминов могли найти опору в подобных прекурских словах, а другие стали в прекурском диалекте обиходными благодаря постоянному употреблению. Священники в большей части прекурской территории, принадлежавшей гьерской епископии, употребляли новые слова и тексты, известные их собратьям в соседней епископии, откуда по всей вероятности приходили священники и в гьерскую епископию. Кайкавские и домашние священники составляли в кайкавском диалекте нужные церковные тексты, из которых сохранился рукописный сборник песен из 17 в., найденный в Мартыянцах и хра-